skaraborgs kommunalförbund

SAMMANFATTNING ARBETSPAKET *KULTURELL INFRASTRUKTUR* INOM PROJEKT STEG 1

juni 2025

Medfinansieras av Europeiska unionen

INLEDNING

I detta arbetspaket har fokus legat på kulturens förutsättningar i Skaraborg idag och hur det framtida behovet ser ut. Initiativen inom arbetspaketet har resulterat i en gemensam nulägesbild och en tydlig viljeriktning att stärka den kulturella infrastrukturen över tid – genom samverkan, gemensam planering och fortsatt lärande.

Det finns redan idéer till aktiviteter och projekt på kommunal och delregional nivå för att utveckla den kulturella infrastrukturen. Dessutom har de nya kunskaperna fött tankar på nya arbetssätt och på möjligheter till samverkan för ett resurseffektivt och stärkt utbud av kultur- och fritidsaktiviteter i Skaraborg.

En långsiktig plan för kulturens utveckling är viktig, liksom att vara flexibel och anpassa planen efter förändrade förutsättningar och behov. Skaraborgs kommunalförbund och dess kommuner behöver komma överens om i vilka etapper Skaraborgs tillväxt kan ske och hur investeringarna kan tänkas fördelas över delregionen.

BAKGRUND OCH SYFTE

Kulturen har en avgörande funktion som skapare av mening och sammanhang i skaraborgarnas liv. Den spelar också en central roll i Skaraborgs omställning. Enligt Skaraborgs delregionala utvecklingsstrategi, DRUS 2030, är kulturen en viktig faktor för både attraktionskraft och social hållbarhet i vår delregion. Skaraborgs kulturplan 2030 pekar också ut följande tre samverkansområden som särskilt viktiga att samarbeta kring:

- Profilera Skaraborg genom kultur
- Fler människor trivs och utvecklas
- Skapa attraktiva livsmiljöer

Den kulturella infrastrukturen är alltså viktig på flera sätt i ett växande Skaraborg. När invånarna blir fler behöver kapaciteten växlas upp för att kunna serva fler. En utbyggd kultur ökar också delregionens attraktivitet och är därför en möjliggörare för att åstadkomma den önskade befolkningstillväxten. Dessutom är kultur- och fritidsfrågan central även i en rad andra måluppfyllelser, exempelvis kring psykisk hälsa, barn och unga samt äldre.

Att fördjupa kunskapen kring dagens kulturella infrastruktur är därför ett betydelsefullt första steg mot att nå Skaraborgs tillväxtmål. Inom ramen för arbetspaketet Kulturell infrastruktur har en rad initiativ tagits för att kartlägga nulägen, beräkna behov och potentialer framåt, samt att utifrån det forma strategier, beslut och konkreta nyckelprojekt.

ARBETSPAKETETS INNEHÅLL

Frågorna inom detta arbetspaket har undersökts från en rad synvinklar och med olika metoder. Resultaten från dessa beskrivs i sammanfattad form i det här dokumentet.

Undersökningarna har lett till ett brett kunskapsunderlag som samlat ger en god bild av både nuläge och framtida behov. Det har också lett till en mängd idéer och konkreta förslag på möjliga vägar framåt. Dessa vägar handlar både om initiativ på lokal nivå, som kommunerna skulle kunna driva med stöd från Skaraborgs Kommunalförbund, och om systemförändringar där Skaraborgs Kommunalförbund kan ta en drivande roll.

Följande delar ingår i arbetspaketet Kulturell infrastruktur:

- Skaraborgs kulturella infrastruktur – en kartläggning och analys av förutsättningarna för kultur i Skaraborg med sikte på år 2030 (WSP)
- Skaraborgs infrastruktur för fritidsaktiviteter (WSP)
- Kartläggning av kommunala nyckelprojekt inom Skaraborgs kulturella infrastruktur (RISE)
- Dialogträffar mellan civilsamhälle och kommuner (Skaraborgs Kommunalförbund)
- En dokumentation av besök och samtal i Skaraborg (Västra Götalandsregionen)

Innehållet i dessa presenteras i korthet under rubriken Sammanfattningar av respektive del i arbetspaketet.

skaraborgs kommunalförbund

SUMMERING OCH FRAMÅTBLICK

Att ha ett lokalt basutbud av kultur för sina invånare är en hygienfaktor för varje kommun. Det syns återkommande i de utredningar och dialoger som gjorts, inte minst genom kommunernas gemensamma önskan att ha en lokal mötesplats för kultur.

Samtidigt märks också både ett behov och en vilja att vidga utbudet för invånarna, framför allt genom att samverka med andra kommuner. I takt med att det av ekonomiska anledningar blir allt tuffare för enskilda kommuner att leverera bibehållen eller ökad kvalitet till invånarna väcks också nyfikenheten inför att samarbeta över kommungränserna. Det öppnar för nya tankesätt och arbetssätt.

Att samverka kring kulturell infrastruktur kan med andra ord sägas vara en del av den omställning som Skaraborg står inför. Att ställa om och synkronisera insatser kan vara ett sätt att öka både effektiviteten och kvaliteten för våra invånare, genom att hjälpas åt och komplettera varandras utbud snarare än att göra samma sak var för sig.

Den process som de olika initiativen inom arbetspaketet Kulturell infrastruktur har inneburit lägger en värdefull grund för en sådan omställning. Många dialoger har förts, idéer har fötts och det finns en gedigen bas av data att utgå från. Samtidigt har Skaraborg börjat prata om den kulturella infrastrukturen som något gemensamt.

I projektets slutskede genomfördes en workshop där politiker samt tjänstepersoner från kommunernas kulturenheter arbetade vidare med några av de behov som identifierats i projektet. Konstruktiva samtal om hur man kan gå vidare med utveckling av föreningsstöd, kulturskola och investeringsfrågor genomfördes. Resultatet blev ett antal aktiviteter som direkt kan påbörjas, samt en tydlig viljeriktning att långsiktigt utveckla den kulturella infrastrukturen i Skaraborg genom samverkan.

Här finns det nu många goda möjligheter att systematiskt arbeta vidare, såväl på lokal nivå som på systemnivå. Det kan handla om konkreta samarbeten kring mobilitet, att samutnyttja tjänster eller samplanera investeringar, men också om att modifiera våra kommunala system så att de underlättar och främjar samverkan över kommungränserna. Några projekt skulle man kunna söka medel för och starta redan nu. Andra delar handlar mer om att ställa om med systemförändringar på lång sikt.

Men samverkan kräver också tillit. Både mellan kommuner och till andra tongivande aktörer som civilsamhälle, föreningsliv och det fria kulturlivet – i förlängningen till våra invånare. När vi samverkar kring konkreta projekt, diskuterar gemensamma lösningar på gemensamma utmaningar och formar system för att arbeta tillsammans bygger vi samtidigt en sådan tillit. Med detta arbetspaket har processen startat. Genom fortsatt systematiskt arbete med den kulturella infrastrukturen kan vi fortsätta att bygga tilliten till varandra, parallellt med att vi tillsammans bygger ett starkare Skaraborg.

SAMMANFATTNINGAR AV RESPEKTIVE DEL I ARBETSPAKETET

Skaraborgs kulturella infrastruktur

En kartläggning och analys av förutsättningarna för kultur i Skaraborg med sikte på år 2030.

Konsult: WSP

Bakgrund och syfte

Syftet med rapporten är att kartlägga Skaraborgs nuvarande kulturutbud och beräkna de framtida behoven av kulturell infrastruktur i delregionen. Kartläggningen fokuserar på de centrala kulturslagen och hur tillgängliga de är för invånarna. De framtida behoven beräknas med hänsyn till Skaraborgs framtida tillväxtmål om att nå 300 000 invånare.

Innehåll

Rapporten kartlägger på ett detaljerat sätt förekomsten av samt tillgängligheten till bibliotek, biografer, museer, teaterscener samt konserthallar och utomhusscener i Skaraborgs kommuner. Ett antal sporthallar och gymnastiksalar som används för exempelvis teaterföreställningar, konserter och andra kulturellt inriktade ändamål ingår också i kartläggningen, liksom bygdegårdar och hembygdsgårdar samt kulturarv och den ideella kultursektorn i delregionen. Författarna undersöker också om det finns områden i delregionen som har särskilda styrkor inom kultursfären eller är särskilt specialiserade på vissa kulturyttringar.

Utifrån kartläggningen har man beräknat och analyserat vilka förändringar av den kulturella infrastrukturen som skulle behövas för att möta en befolkning på 300 000 invånare. Detta har gjorts i form av en så kallad GAP-analys, som definierar skillnaden mellan den kulturella infrastruktur som finns idag och det behov som bedöms finnas i ett framtida scenario. Analysen tydliggör vilka investeringar, kompetenser, resurser och satsningar som Skaraborgs kommuner behöver göra när delregionen växer till 300 000 invånare. Det framtida behovet har räknats ut genom en linjär uppskrivning av både invånarantal och kulturellt utbud. Författarna konstaterar att det är ett något trubbigt instrument men att det ändå, grovt räknat, ger en relevant bild att utgå ifrån.

I rapporten delas delregionens kulturverksamheter in i två slag. Det ena är lagstadgade verksamheter med lokal betydelse och det andra är verksamheter som ger värdefulla effekter för den delregionala attraktiviteten och befolkningsutvecklingen.

Resultat

Kartläggningen visar totalt sett att Skaraborg är en region rik på kultur och historia, med ett brett utbud av kulturella aktiviteter och institutioner. Det finns ett lokalt utbud av kultur i alla Skaraborgs kommuner och en stor del av Skaraborgs invånare har god tillgång till kultur, även om det finns skillnader mellan både kommuner och olika kulturområden. Det finns också många föreningar och ett socialt nätverk som spelar stor roll för kulturutbudet i Skaraborg.

Samtidigt konstateras det i rapporten att Skaraborg har en något lägre kulturtäthet (sett till antalet sysselsatta inom kultur) än man kan vänta sig med tanke på befolkningsmängden. Författarna slår fast att Skaraborg behöver öka den kulturella infrastrukturen de kommande åren – både för att stärka kulturtätheten och växla upp i takt med den önskade befolkningsökningen, men också med tanke på att kulturutbudet är en viktig faktor för att stärka Skaraborgs attraktivitet och locka fler invånare.

Rapportens så kallade GAP-analys pekar på flera behov av utveckling och investeringar i Skaraborgs kulturella infrastruktur. Enligt analysen kommer Skaraborg att behöva utöka sin kulturella infrastruktur med ett flertal olika anläggningar om delregionen skulle nå 300 000 invånare. Bland annat ser man behov av fler bibliotek, biografer och museer samt av en större teaterscen, konserthallar och större idrottshallar. Att investera i nya anläggningar är dock inte den enda möjliga lösningen – flexibla lokaler, samutnyttjande samt ökade öppettider hos befintliga anläggningar är också viktiga delar i att möta framtida behov. Med tanke på att behoven av olika typer av anläggningar förändras över tid är det också viktigt att följa hur efterfrågan utvecklas.

Skaraborg behöver även utöka den delregionala samordningen av kulturutbud och kulturverksamhet. I det sammanhanget lyfts ett grundläggande behov av fler kulturarbetare, liksom en satsning på klassisk kultur i form av stärkt närvaro av exempelvis en symfonietta eller kammarorkester.

I rapporten jämför man också kostnaden per invånare mellan Skaraborgs kulturverksamheter och Västra Götalandsregionens respektive rikets kulturverksamheter. Jämförelsen visar att Skaraborg under 2023 hade högre kostnader än Västra Götalandsregionen men lägre än riket. Enligt WSP:s beräkningar väntas skattekraften i delregionen öka med i genomsnitt 13 procent om tillväxtmålet uppfylls. Det bör enligt rapporten kunna bidra till att finansiera investeringar i kulturverksamheter och andra kommunala tjänster framöver.

Förslag till fortsatt arbete

Hur de ovan nämnda utvecklings- och investeringsbehoven ska hanteras är en fråga för kommunerna, antingen enskilt eller i samverkan genom Skaraborgs Kommunalförbund. Utifrån sina kartläggningar och beräkningar ger författarna ett antal förslag.

På ett övergripande plan framhåller de att planeringen för kulturens utveckling i Skaraborg behöver påbörjas oavsett när Skaraborg når sina tillväxtmål. En långsiktig plan för kulturens utveckling är att föredra, men det är lika viktigt att vara flexibel och anpassa planen efter förändrade förutsättningar och behov. Skaraborgs kommunalförbund och dess kommuner behöver komma överens om i vilka etapper Skaraborgs tillväxt kan ske och hur investeringarna kan tänkas fördelas över delregionen.

Ett förslag är att stärka samarbetet mellan Skaraborgs kommuner genom att skapa en gemensam kulturinriktning, där man pekar ut ett antal geografiska kulturnav med olika specialiseringar. Genom att identifiera sådana kulturnav skulle man kunna förstärka de särdrag och profiler som kommunerna redan har och vidareutveckla dem. Skaraborgs kommuner skulle på det sättet kunna samverka för att erbjuda ett rikt kulturutbud tillsammans, istället för att försöka erbjuda allt i varje kommun och konkurrera med varandra. I förslaget ingår även att stärka pendlingsmöjligheterna mellan dessa kulturnav. Det är sedan tidigare känt att pendlingen mellan dessa kommuner även behöver öka för att skapa en sammanhängande, integrerad arbetsmarknad i delregionen.

Författarna bedömer utifrån sina beräkningar att Skövde, Lidköping, Falköping, Mariestad och Skara kommer att stå för den största delen av Skaraborgs befolkningstillväxt de kommande åren. De föreslår därför att de kommunerna, samt Vara kommun, skulle kunna utgöra Skaraborgs kulturnav.

Rapporten föreslår att utbyggnaden av Skaraborgs kulturella infrastruktur sker i etapper, med start i de kommuner som väntas stå för den största befolkningstillväxten och därefter vidare till att omfatta samtliga kommuner. Det poängteras också att hela Skaraborg måste omfattas av kulturinriktningen – detta för att stärka Skaraborgs kulturella identitet, stödja lokala traditioner, styrkor och kulturarv samt skapa gemenskap och tillhörighet i delregionen.

Skaraborgs infrastruktur för fritidsaktiviteter

Kartläggning och analys gällande tillgänglighet till fritidsanläggningar i Skaraborg

Konsult: WSP

Bakgrund och syfte

Denna kartläggning är ett tilläggsuppdrag till kartläggningen av Skaraborgs kulturella infrastruktur (se mer under den rubriken). Huvudsyftet med tilläggsuppdraget är att fastställa vilken infrastruktur som finns för ett urval av fritidsanläggningar idag samt att undersöka invånarnas tillgänglighet till dessa. I huvudsyftet ingår också att beräkna hur anläggningsbeståndet kan behöva utökas. Beräkningen utgår från Skaraborgs befolkningsmål på 300 000 invånare.

Innehåll

Begreppet fritidsanläggningar kan tolkas brett. Det har därför funnits behov av att göra ett antal avgränsningar. Följande åtta kategorier ingår i kartläggningen:

- Fullstora hallar (minst 18x36 meter)
- Övriga gymnastikhallar
- Gräsplaner (naturgräs och konstgräs)
- Ishallar och isbanor
- Bad (badhus, simhallar och utomhusbad)
- Elljusspår
- Anläggningar för spontanidrott (t.ex. multiarenor, skateparker och pumptrackbanor)
- Utegym

Rapporten redovisar på ett detaljerat sätt förekomsten av och tillgängligheten till dessa anläggningstyper. Genom en linjär uppräkning av dagens bestånd har man också beräknat den framtida behovet av anläggningar. Beräkningen har legat till grund för en så kallad GAP-analys, som definierar skillnaden mellan det anläggningsutbud som finns i dag och det behov som bedöms finnas i ett framtidsscenario. Författarna konstaterar att linjära beräkningar har svagheter eftersom behovet inte alltid ökar proportionerligt med befolkningen, men att analysen ändå ger en ungefärlig bild.

Resultat

Kartläggningen visar på ett övergripande plan att tillgängligheten till de utvalda anläggningstyperna är god i Skaraborg, även om tillgängligheten varierar mellan anläggningstyper och inom delregionen.

GAP-analysen visar totalt sett ett behov av ett flertal nya anläggningar i Skaraborg vid en befolkningsmängd på 300 000 invånare. Enligt analysen kommer Skaraborg bland annat att behöva utöka med ett antal fullstora hallar, året runt-öppna bad samt gräsplaner. Författarna föreslår att nya fritidsanläggningar framför allt bör förläggas till de kommuner där befolkningstillväxten väntas bli störst. Enligt WSP:s beräkningar handlar det i första hand om Skövde, Lidköping, Falköping, Mariestad och Skara.

En brist i underlaget är att kommunerna i ett par fall har tolkat kategorierna på olika sätt. Vad som är inkluderat i kategorierna *Spontanidrott* respektive *Bad* varierar därför något mellan kommunerna. Slutsatser utifrån dessa kategorier bör alltså dras med viss försiktighet.

Förslag till fortsatt arbete

För att få en klarare och mer konkret bild av framtida behov och lämpliga placeringar föreslås det att man kompletterar med en djupare analys av anläggningarnas nyttjandegrad och kapacitet. I den analysen bör man ta hänsyn till dynamiska faktorer, exempelvis hur efterfrågan varierar mellan olika åldersgrupper, vilka möjligheter de olika anläggningstyperna har att ”svälja” en ökad mängd användare och så vidare.

Fritidsaktiviteter och idrottsutövande genererar ofta många resor. Att samverka kring kollektivtrafikplanering utifrån dessa aktiviteter kan därför både minska klimatavtrycket och öka tillgängligheten. En möjlig utveckling av tillgänglighetsanalysen skulle därför kunna vara att även undersöka tillgängligheten till anläggningarna med kollektivtrafik eller via gång och cykel.

Kartläggning av kommunala nyckelprojekt inom Skaraborgs kulturella infrastruktur

Konsult: RISE

Bakgrund och syfte

Det grundläggande syftet med rapporten är att identifiera och kartlägga vissa kommunala nyckelprojekt. Projekten ska vara kulturverksamheter som pågår i Skaraborgs 15 kommuner och som på olika sätt bedöms ha stor kapacitet. De ska vara konkreta och samtidigt gränsöverskridande, samt kunna bidra till att låsa upp hinder och nå delregionala mål. I rapportens syfte ingår också att presentera ett förslag på en prognosmodell för hur dessa och andra projekt skulle kunna användas för Skaraborgs utveckling.

Innehåll

Kartläggningen består av två delar:

1) En nulägesanalys över kulturinitiativ som pågår i Skaraborg och som bedöms ha stora kvaliteter samt hög kunskaps- och innovationsnivå. Analysen baseras på intervjuer med kommunernas kulturchefer.

2) En prognosmodell för kapacitetsbyggande insatser. Modellen ska i nästa steg kunna användas för att utveckla Skaraborgs kulturella infrastruktur enligt målen i DRUS 2030 och Skaraborgs Kulturplan 2030.

I analysen har författarna valt ut, definierat och klustrat kommunala nyckelprojekt som anses intressanta utifrån ovanstående kriterier. Några av projekten anses ha extra stor potential och lyfts därför fram särskilt. En grundläggande förutsättning för urvalet har varit att de utvalda projekten ska vara politiskt förankrade i den kommunala organisationen.

En viss avgränsning av kartläggningen har gjorts. Det har medfört att vissa verksamhetstyper, exempelvis bibliotek, fria konstutövare och scener samt verksamheter på landsbygden, inte finns med i så stor utsträckning. Detta täcks dock till viss del upp av Västra Götalandsregionens kvalitativa kartläggning med särskilt fokus på musik (läs mer under rubriken ”En dokumentation av besök och samtal i Skaraborg – om kulturell infrastruktur för Nätverksstaden Skaraborg”).

Resultat

Rapporten identifierar och presenterar totalt 63 kommunala nyckelprojekt som anses intressanta. Dessa är pågående projekt som alla bedöms ha stora kvaliteter samt hög kunskaps- och innovationsnivå.

20 av projekten lyfts särskilt fram. Dessa bedöms innehålla olika former av nytänkande med potential att skapa förändring. De bedöms också kunna bidra till en Skaraborgsgemensam lärprocess, som i sin tur kan ge värdefulla synergier. Författaren har även lämnat egna rekommendationer kring hur dessa projekt skulle kunna utvecklas och drivas vidare, för att över tid växlas upp och bli ett etablerat arbetssätt.

Exempel på framlyfta projekt

Med tanke på det begränsade utrymmet redovisas här endast ett axplock av de 20 projekt som lyfts fram. Exemplen här är slumpmässigt valda utifrån ambitionen att åstadkomma en viss geografisk och ämnesmässig spridning, och ska alltså inte ses som någon prioritering. En fullständig redogörelse av samtliga projekt går att läsa i rapporten.

Ungdomskulturinitiativ (Essunga)

För att väcka ungdomars lust till kultur erbjuder kommunens bibliotek kulturverksamheter för unga direkt efter skoltid. Biblioteken driver också läsinsatser med särskilt fokus på pojkar. Utöver detta finns det en projektidé om att arrangera en årlig ungdomskulturfestival ihop med Grästorps kommun. Målet är att locka ungdomar från hela Skaraborg och även Trollhättans kommun.

Fritid–Senior (Götene)

Verksamheten kan beskrivas som en "fritidsgård för äldre". Syftet är att skapa meningsfull fritidsverksamhet för äldre med tyngdpunkt på friskvård. Verksamheten är numera organiserad inom kommunens kultur- och fritidsförvaltning istället för inom vård och omsorg. Den drivs i samverkan med ABF och Studieförbundet Vuxenskolan.

Kulturnoder Forsviks bruk/Norra kanalområdet (Karlsborg)

I Karlsborgs kommun finns två potentiella kulturnoder. Den ena är Norra kanalområdet, med flera populära kultur- och musikverksamheter för alla åldrar. Den andra är Forsviks bruk, där man förutom historiska byggnader och en teater- och musikscen har initiativet SMOFA, som arbetar för att etablera professionell kultur på landsbygden. En möjlighet som diskuteras för att kunna utveckla båda dessa noder är att etablera samverkan kring Forsviks bruk med grannkommunerna Töreboda, Hjo och Tibro.

Kulturlabbet (Skövde)

Kulturlabbet är en mötesplats för unga i centrala Skövde. Labbet har ambitionen att fungera som kulturnod för unga i hela Skaraborg. Här finns bl.a. det högteknologiska scenrummet PlayLab, som drivs av Högskolan i Skövde och stöds av VGR, Science Park Skövde och Skövde kommun. Falköpings och Skara kommuner är intresserade av att kunna ta del av PlayLabs insatser i någon form.

Bibliotekets uppsökande verksamheter (Tidaholm)

Bibliotekets personal samverkar med skolorna kring psykisk hälsa bland unga. Personalen har gått utbildning i ett program som använder rollspel och diskussioner för att få elever att prata om psykisk hälsa. Konceptet har varit bra för att knyta kontakter mellan biblioteket och ungdomarna samt kommunens fritidsgårdar. Det startade som ett projekt men är nu en del av den löpande verksamheten.

Prognosmodellen

Del två i rapporten om kommunala nyckelprojekt innehåller ett förslag på prognosmodell för kapacitetsbyggande insatser. Modellen ger metoder och arbetssätt för att utveckla Skaraborgs kulturella infrastruktur mot de mål som finns i DRUS 2030 och Skaraborgs Kulturplan 2030. Dessa metoder och arbetssätt fokuserar särskilt på nätverksstyrning, scenarioplanering, aktionsforskning och förändringsteori.

Prognosmodellen pekar ut följande fem insatser som centrala för att nå målen:

- Mobilisering: att bygga nätverk
- Handling: att utveckla nyckelprojekt
- Utvärdering: att förstå utvecklingen
- Kommunikation: att ha transparens och föra dialog
- Uppskalning: att sammanställa och sprida lärdomar och resultat

Förslag till fortsatt arbete

De 20 kommunala nyckelprojekt som särskilt lyfts fram i rapporten skulle enligt författaren kunna växlas upp och bli en del av kommunalförbundets modell, med samverkan över geografiska och administrativa gränser. I rapporten redovisar författaren sina tankar kring hur vart och ett av projekten skulle kunna utvecklas för att gå i fronten för en sådan samverkan.

För att verkställa de kommunala nyckelprojekten på delregional nivå krävs en plan för hur de kan följas upp över tid. Det övergripande målet i planen bör vara att klargöra projektens effekter. Skaraborgs 15 kommuner bör i samråd med kommunalförbundet också definiera konkreta policyer och slå fast vilka konkreta effekter projekten ska leda till. Tanken är inte att utöka byråkratin kring kulturverksamheterna, utan snarare att skapa en delegationsordning som fördelar beslutsfunktioner och involverar kultursfärens olika aktörer.

Författaren framhåller också att frågan om styrning inte enbart handlar om att implementera nyckelprojekt. Frågan är mer komplex och har en bredare betydelse som gäller hur kulturen kan arbeta med komplexa samhällsutmaningar och politikområden. Spelrum och handlingsutrymme nämns som centrala begrepp här, liksom ”ömsesidigt samspel” mellan kommunpolitikens uppdrag, tjänstepersoners verkställande och idéburna organisationers expertkunskaper.

Rapporten slår avslutningsvis också fast att nätverksstyrning förutsätter samarbetsformer som löper tvärs över interna och externa organisationer. Styrningen i de kommunala organisationerna behöver därför kunna anpassas så att den kan bidra i delregionala samarbeten. I det sammanhanget behövs också en tydlig struktur mellan delregionala nätverk och kommunalt självstyre, samt en definierad koppling mellan nätverksstyrningens koppling till regionala och nationella myndigheters befogenheter.

Dialogträffar mellan civilsamhälle och offentlig sektor

Utförare: Skaraborgs Kommunalförbund

Bakgrund och syfte

Syftet med dialogträffarna har varit att genom strukturerade samtal identifiera vilka strategiska förändringar som krävs för att stärka och utveckla Skaraborgs kulturella infrastruktur framåt.

Dialogträffarna har genomförts med representanter för en rad aktörer från både civilsamhället och Skaraborgs 15 kommuner. Samtalen har bidragit till att ta ett gemensamt grepp om frågan, få med flera perspektiv och kompetenser samt skapa samsyn kring utvecklingsbehoven.

Innehåll

Totalt har fyra dialogträffar genomförts. Samtalen vid träffarna har förts i mindre grupper och har kretsat kring ett antal frågeställningar.

Vid de första träffarna handlade frågeställningarna till stor del om att identifiera befintliga styrkor och svagheter hos Skaraborgs kulturella infrastruktur samt att sätta fingret på de potentialer som ryms inom den. Deltagarna diskuterade också hur Skaraborgs kulturella identitet ser ut, hur man kan stärka den samt vilka möjligheter och begränsningar som finns kopplat till den.

Vid den tredje träffen fick grupperna lista de viktigaste förändringarna som krävs för att utveckla Skaraborg på det kulturella området. Inför den fjärde och sista träffen kokades gruppernas svar ned till fem så kallade prioriterade områden. Dessa blev utgångspunkten för den fjärde träffen, där man diskuterade hur man skulle kunna arbeta vidare med områdena.

Resultat

Styrkor och svagheter

Under samtalen blev det tydligt att Skaraborgs kulturella infrastruktur rymmer en rad styrkor som kan utgöra grund för utvecklingen. De styrkor som lyftes rörde exempelvis upparbetade nätverk och samarbeten (biblioteksamarbeten, kommunalförbundet etc.). Man framhöll också det starka föreningslivet och dess ideella krafter, samt studieförbundens stöttning av olika föreningsinitiativ. Skaraborgs entreprenörsanda och välutvecklade arrangörsstruktur lyftes också, liksom delregionens anrika kulturarv och stora naturvärden.

När det gäller svagheter och risker var bristande kommunikationer och kollektivtrafik en återkommande punkt. Konkurrens mellan kommuner, risken för stuprörstänk och utmaningen att tänka ”Skaraborg” istället för ”vår kommun” lyftes också, liksom avsaknaden av en gemensam marknadsföringsplattform för arrangörer.

Potentialer och viktiga förändringar

Även i diskussionerna kring drömscenarier och Skaraborgs potential var frågan om kommunikationer och tillgänglighet en återkommande punkt. Deltagarna önskade låga trösklar och en jämlik tillgänglighet till kultur, inte minst för barn och unga. Stärkta resurser på flera nivåer nämndes också i flera fall, liksom nya former för att på Skaraborgsnivå stötta arrangörer, organisationer och andra över kommungränserna. Att få större spridning på scener och mötesplatser mellan och inom kommuner var också ett önskemål, liksom potentialen i att inspireras av idrottsrörelsen när det gäller samordning och nätverkande. Skaraborgs rika och levande kulturarv framhölls som en viktig potential att bygga vidare på.

När samtalsgrupperna uppmanades att lista de fem viktigaste förändringarna som behöver till för att utveckla kulturen i Skaraborg blev svaren till stor del samstämmiga. De kan klustras i fem prioriterade områden. Här listas dessa fem, med några exempel på varje rubrik inom parentes:

- Mobilitet (kollektivtrafik, kommunikationer och tillgänglighet)
- Alternativ finansiering (privata företag, social ekonomi, gemensamma stödformer)
- En skaraborgsk identitet (gemensam berättelse, tala med en kollektiv och samstämmig röst)
- Barns kulturbildning och barnkultur (”kulturgaranti” för unga, samordning kring ”kulturtrappa”, nytänk kring kulturskolorna)
- Samverkan – att lyfta det vi har (stärka kreativa hubbar och skapa nya, samordna kommunernas kulturutbud, använda existerande plattformar på nytt sätt)

Förslag till fortsatt arbete

I samtalen konstaterade deltagarna att det kan vara lockande för alla kommuner att ha allt nära, men att det ur praktisk och ekonomisk synvinkel inte är möjligt. För att kunna erbjuda Skaraborgs invånare och besökare ett brett och kvalitativt kulturutbud behöver kommunerna därför hitta sätt att samarbeta. Det finns ett stort behov av att planera, samordna och kommunicera skaraborgska arrangemang på ett samlat sätt.

Utifrån de prioriterade områden som har listats ovan diskuterade samtalsdeltagarna fram ett antal förslag på nästa steg. Förslagen gäller framför allt de områden som rör mobilitet, barnkultur och samverkan. När det gäller området Skaraborgs identitet pågår det ett arbete med en platsberättelse inom Omställning Skaraborg. Därför valde man att inte fokusera på det området i samtalen.

Mobilitet

- Testa idén med en ”kulturbuss” som kör till små och stora evenemang på ett antal platser i Skaraborg. Samverka med Västtrafik.

- Undersöka möjligheterna till ett utökat erbjudande för pendling kvällar och helger. Detta för att tillgängliggöra ett större utbud av fritids- och kulturaktiviteter för invånarna. I dagsläget utgår kollektivtrafiken till stor del från arbetspendling. Samverka med aktörer som Västtrafik.

Barnkultur

- Flera kommuner har infört och börjat arbeta med en så kallade kulturtrappa, som ska ge alla barn möjlighet att möta kultur varje år. Det kan dock vara svårt att ha resurser för detta, särskilt i mindre kommuner. Att samordna centrala resurser för detta skulle kunna vara en lösning.

- Sänka trösklarna för kulturskolorna så att fler hittar dit. Tänka nytt, bredda utbud och utveckla utbildningsformen. Samverka för att hitta ett system som gör att alla barn och unga får möjlighet till samma kulturella utbud.

Samverkan

- Samorganisera tjänster, till exempel inom kulturskolan.

- Formalisera samverkan med civilsamhället och hitta kittet mellan kommuner och föreningar.

- Samla kommunerna kring en långsiktig plan, i stil med den gemensamma energiförsörjningsplanen.

- Visit Skaraborg kan fungera som en plattform/grund för att foga samman kulturen och turismen.

En dokumentation av besök och samtal i Skaraborg – om kulturell infrastruktur för Nätverksstaden Skaraborg

En kvalitativ kartläggning genomförd och dokumenterad under perioden oktober 2023 till maj 2025

Utförare: Musikproducenter och projektledare på Kulturförvaltningen VGR

Syfte

Det övergripande syftet med studien har varit att kvalitativt kartlägga hur kulturlivet i Skaraborg fungerar, vilka aktörer och behov som finns samt vilka möjliga nyckelprojekt som finns i kommunerna. Med nyckelprojekt menas projekt som kommunen vill förverkliga för att stärka den kulturella infrastrukturen framåt. I uppdraget har det också ingått att särskilt studera möjligheterna för ett nyckelprojekt kring så kallade turnéslingor för musik mellan kommuner.

Studien ska ses som en inblick i delar av det skaraborgska kulturlivet – inte som en komplett redogörelse.

Innehåll

De musikproducenter och projektledare på kulturförvaltningen som har genomfört studien har gjort besök hos samtliga 15 kommuner i Skaraborg. Där har de fört samtal med representanter från kommunernas kultur- och fritidsförvaltningar samt i vissa fall även med kulturaktörer från det fria kulturlivet och från institutioner. Samtalen, som har utgått från ett antal frågeställningar, har varierat i längd och haft olika förutsättningar. I samband med samtalen har man också besökt scener, kulturhus och andra viktiga mötesplatser för konst och kultur i respektive kommun.

För att avgränsa studien har man valt att lägga fokus på konstformen musik. En anledning till det är att denna konstform är stor nog att utgöra grund för scener, mötesplatser och publiksammanhang. En annan anledning är att flera kommuner efterfrågat möjligheten till så kallade turnéslingor för musik.

Alla samtal har fångats upp genom omfattande mötesanteckningar. Som en första analys har dessa sedan klustrats kommunvis i ett antal ämnesområden. Resultaten beskrivs också samlat under följande rubriker:

- Lokaler och mötesplatser för kultur
- Olika åldersgrupper som publik, deltagare och arrangörer
- Kulturskolan – en del av ett ekosystem
- Fördelning av arbetet på fler och specifika tjänster
- Identitet

- Det fria kulturlivet och föreningslivet
- Nyckelprojekt för Nätverksstaden Skaraborg samt Satsningar på kulturlivet i stort
- Nyckelprojekt VGR – Turnéslingor i samarbete med samtliga kommuner

I dokumentationen följer även en reflektion från projektledare och musikproducenter.

Resultat

På ett övergripande plan kan man konstatera att skillnaderna mellan kommunerna är stora. Det finns dock flera saker som alla har gemensamt. Här följer en kortfattad sammanfattning av dokumentationen utifrån de rubriker som listas ovan.

Lokaler och mötesplatser för kultur

De flesta kommuner och kulturaktörer efterfrågar någon form av mötesplats med scen för att kunna utveckla kulturlivet lokalt och skapa gemenskap kring det. Bibliotekens och museernas scenrum används ofta för programläggning vid sidan av ordinarie verksamhet. Dessa scenrum är ofta mindre och kan inte ersätta större scener.

Barn, unga och äldre som publik, deltagare och arrangörer

Flera kommuner lägger större delen av sina arrangörsbidrag på verksamhet riktad till barn och unga. Några garanterar kulturupplevelser med ett visst intervall för vissa åldersgrupper. I ett par kommuner saknas ett utbud för unga och i andra kommuner har man svårt att nå den unga publiken. En kommun har lyckats locka unga med ett projekt där ungdomar får middag från dagens skollunch, deltar i aktiviteter och sedan får skjuts hem. Ungdomsparlament och slussning från kulturskola in i kultursfären är andra exempel på metoder för att fånga upp unga.

Flera kommuner har ett rikt utbud för äldre. Den äldre publiken vill också skapa själva och ett slags kulturskola för seniorer nämns som förslag. Generellt saknar många kommuner en större bredd i utbudet.

Kulturskolan – en del av ett ekosystem

Kommunernas kulturskolor är en viktig del av den kulturella infrastrukturen. Det är dock ofta ont om pedagoger och utbudet varierar därför. En del kommuner samarbetar med varandra för att dela på tjänster och skapa större utbud. I författarnas reflektion nämns behovet av att visualisera hur ett ekosystem för kultur kan fungera – från barn och unga till vuxna etablerade. Det kan beskrivas som en utvecklingstrappa för olika konstformer och kulturyttringar, eller en kulturell näringskedja där kulturskolans elever med åren kan gå vidare till andra områden.

Fördelning av arbetet på fler och specifika tjänster

Tillgången till tjänster inom kultur- och fritidsförvaltningarna varierar stort. I vissa kommuner satsar man på kultur- och fritidstjänster medan andra är kraftigt underbemannade. Exempelvis behöver biblioteken i flera kommuner fler anställda eftersom de utöver biblioteksuppdraget även erbjuder kulturprogram för stora åldersgrupper. I de kultur- och fritidsförvaltningar där behoven är störst finns inte tid att delta i exempelvis nätverksmöten eller utbudsdagar. I andra kommuner saknas det exempelvis tekniker som kan sköta scenteknik vid uthyrning av scenlokaler.

Identitet
Alla kommuner vittnar om att ortens identitet påverkar kulturlivet i kommunen – antingen som en prägel att frigöra sig från eller som ett varumärke att satsa på. Större kulturhändelser, epakultur, populära besöksmål och spelkultur är några exempel på identitetsfaktorer. Många är stolta över sitt kulturarv och flera vill skapa en Skaraborgsgemensam satsning på kulturarvet.

Det fria kulturlivet och föreningslivet
Föreningslivet är en vital del av kulturlivet i alla kommuner och många har ett nära samarbete. Generellt behövs det dock både en föryngring av och stöd till dem som engagerar sig ideellt. I mindre kommuner med få fria aktörer kan det vara svårt att mäkta med större arrangemang. Det behövs en kontinuerlig dialog mellan kommun och det fria kulturlivet, samt tydlighet kring att kommunen kan bidra med annat än ekonomiskt stöd. Frågan om hyressubventioner ses som en av de svåraste frågorna i kommuner där hyrorna för lokaler närmar sig marknadspriser eller är för höga för de fria aktörerna.

Nyckelprojekt Nätverksstaden Skaraborg och satsningar på kulturlivet

Med nyckelprojekt menas projekt som kommunen vill förverkliga för att stärka den kulturella infrastrukturen. Här nämns endast ett axplock av de nyckelprojekt som kommunerna vill förverkliga. En fullödig lista över projekt finns i grundmaterialet. Exempel på nyckelprojekt:

- Införa en "kulturbuss" till och från evenemang (Hjo, Falköping och Lidköping)
- Skapa eller utveckla allaktivitetshus/kulturhus/konserthus av olika slag (Essunga, Grästorp, Gullspång, Götene, Karlsborg/Forsvik, Tibro och Töreboda)
- Starta ett projekt för att stärka kulturens roll i nya samhällsbyggnadsprojekt (Mariestad)

Nyckelprojekt VGR – Turnéslingor i samarbete med samtliga kommuner

Flera kommuner i Skaraborg har efterfrågat så kallade turnéslingor för musik. En del av kartläggningen har därför handlat om att ta reda på vilka möjligheter och önskemål som finns för detta, exempelvis när det gäller arrangörer, scener, teknik och publikunderlag.

Kartläggningen visar att många kommuner vill delta i projektet, framför allt via olika typer av arrangörsföreningar. De större kultur- och konserthusen kan ingå som arrangörer men ser också gärna att mindre orter inom samma kommun får chansen att arrangera konserter.

Förslag till fortsatt arbete

Det finns många exempel på möjliga nästa steg i kartläggningen. Några konkreta exempel är de förslag på nyckelprojekt som har listats ovan. Det kanske mest kommunövergripande av dessa är kulturbussen, som flera kommuner är intresserade av. Här föreslås en ny arbetsgrupp för starkare lokal samverkan mellan Västtrafik, bussbolag och kulturlivet.

Ett annat exempel är projektet kring turnéslingor. Ett sådant projekt skulle kunna ge kommuner och arrangörer både arbetsmässig avlastning och ekonomiska subventioner för konserter. Västra Götalandsregionens intention är att söka medel för detta i samarbete med Skaraborgs Kommunalförbund och övriga samarbetspartners. Kartläggningen tydliggör också ett antal mer övergripande önskemål från kommunerna. Större samordning av funktioner och resurser inom kulturlivet är en sådan önskan, liksom fler nätverk utöver dem som redan finns för bibliotek, museer och liknande. Man efterfrågar också bland annat gemensam marknadsföring, exempelvis utifrån den gemensamma platsberättelse om Skaraborg som nyligen har tagits fram.